

О ДЕФИНИСАЊУ И ДЕФИНИЦИЈАМА
НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Предраг Илић

Правни факултет Интернационалног универзитета
у Новом Пазару

У раду се разматра проблем дефинисања појма националне безбедности. Прво се расправља о појму безбедности уопште и изводи дефиниција безбедности у ужем и ширем смислу речи. Затим се даје преглед свих значајнијих дефиниција националне безбедности српских аутора и аутора из држава насталих на територији бивше Југославије, као и најпознатијих дефиниција страних аутора. После критичке анализе тих дефиниција, аутор даје своје дефиниције националне безбедности у ужем и ширем смислу речи.

Кључне речи: *безбедност, национална безбедност, дефинисање, дефиниције националне безбедности, класификација дефиниција националне безбедности.*

Као и наука о безбедности уопште, тако је и наука о националној безбедности релативно млада и неразвијена, па су у њој још увек актуелни скоро сви елементи процеса концептуализације и реконцептуализације. Овде се, пре свега, мисли на напо­ре у правцу дефинисања основних појмова и истраживачких проблема ове науке.

О значају дефинисања у свим наукама, а посебно у друштвеним, не треба посебно говорити. Још је из азбуке методологије друштвених наука познато да су дефиниције почетни чиниоци сваког процеса сазнања и да тај процес „и није ништа друго до непрестано дефинисање предмета сазнања“¹.

Први појмови које у науци о националној безбедности треба утврдити и разјаснити су, свакако, појмови безбедности уопште и националне безбедности. На чињеницу да ти појмови нису утврђени или да нису утврђени и објашњени на задовољавајући начин већ деценијама скрећу пажњу научне јавности и страни и домаћи аутори. Наводимо неколико карактеристичних примера из српске и некадашње југословенске литературе.

Тако је Војин Димитријевић (1973: 7, 19) још пре четири деценије написао да је безбедност или сигурност „један од највише помињаних а најмање објашњених појмова“, односно, да је национална безбедност „једна од најчешће употребљаваних и најмање дефинисаних речи у речнику међународне политике“. Три деценије после њега, Љубомир Стајић (2004: 22) пише да „постоје озбиљни спорови у научним круговима о садржини појма дефиниције безбедности (sic!) с обзиром на широк дијапазон садржаја, елемената, појава и односа у друштвеној, природној и техничкој сфери, које би тај појам требао да обухвата“. Две године после Стајића загребачки аутор Сениша Таталовић (2006: 11) пише

¹ Šešić B. (1974): *Osnovi metodologije društvenih nauka*, Naučna knjiga, Beograd, стр. 49.

да „поједини аутори тврде“ да је појам сигурности „један од најчешће употребљаваних појмова уопће“, па додаје: „Но, они при томе упозоравају да је то истовремено и један од најмање објашњених појмова“. Нешто касније (2006: 145) он тврди и да појам националне сигурности „није једнозначно и у потпуности дефиниран“, односно да „међу теоретичарима... нема сугласја око одређења појма националне сигурности“.

Годину дана после овог аутора, Андреја Савић (2007: 13) пише да се, у савременим условима, поставља питање: „Да ли је потребно или не научно дефинисати појам безбедности и ако јесте како је то могуће урадити на један опште прихватљив начин јер постоје озбиљни спорови у научним круговима о садржини појма дефиниције безбедности (sic!) с обзиром на широк дијапазон садржаја, елемената, појава и односа у друштвеној, природној и техничкој сфери, које би тај појам требало да обухвата.“ У истој књизи, али нешто касније (2007: 40), он додаје: „У литератури је присутно мноштво дефиниција појма националне безбедности, при чему је пут у раскривању битних елемената појма доста компликован и, не ретко, подложен странпутицама и нејасноћама“. И, најзад, на самом крају прве деценије 21. века, један од најмлађих српских аутора, Саша Мијалковић (2009: 44, 53) пише да у нашој земљи „не постоји јединствено схватање појма безбедности, а ни порекла и значења овог термина“, односно да „у теорији безбедности, а ни у литератури сродних наука, не постоји јединствено одређење безбедности“. Касније (2009: 182–184) он наводи неких 20-ак међусобно различитих дефиниција националне безбедности, подељених у три групе.

Оваква ситуација по питању дефинисања два почетна, а тиме и најважнија појма науке о националној безбедности указује, сама по себи, на то да на путу тог дефинисања стоје многобројне потешкоће. На неке од њих треба посебно скренути пажњу, а најпре о тешкоћама у дефинисању појма безбедности уопште.

Прва потешкоћа је термилошке, односно семантичко-лексикографске природе, везана за значење речи (термина) које се у српском и другим језицима користе за означавање појма безбедности. Како је, међутим, овај аутор том питању посветио посебан рад, овде се неће задржавати на њему.²

Као што се и из тог и многобројних других радова посвећених разматрању појма безбедности може видети, појам безбедности је један од најсложенијих апстрактних појмова којима оперише људски ум. Он се, за разлику од већине других апстрактних појмова, употребљава не само за означавање одређених стања и особина људи и других живих бића, него и предмета, објеката и ствари, као и одређених простора и пространстава. Најчешће се, наравно, говори о безбедности људи – како појединачно, тако и људских група, организација, институција и заједница. Али, говори се и о безбедности животиња уопште, или појединих врста животиња – посебно дивљих. Говори се, затим, и о безбедности флоре и појединих биљних врста. На крају, говори се и пише и о безбедности појединих ствари и предмета, апарата и постројења, односно система – саобраћајних, енергетских, нуклеарних, итд., као и безбедности појединих простора и пространстава (земаља, региона, континента, планете Земље, Сунчевог система, Млечног пута и космоса у целини).

Због овако широке употребе појма безбедности нужно је, најпре, утврдити шта је то што је заједничко и живим бићима и тзв. мртвој природи у вези с њим. Иако то на

² Илић П. (2011): „Семантичко-лексикографски аспекти појма безбедности“, *Војно дело*, 3/11, стр. 85–99.

први поглед изгледа веома тешко, ипак је могуће закључити да се појам безбедности углавном односи на одређено **стање** неког субјекта или објекта, односно стање у којем се налазе одређена жива бића или одређене ствари, предмети и простори.³ У покушају објашњавања и дефинисања тог стања испоставља се да је то много лакше учинити помоћу тзв. негативних, него помоћу позитивних појмова и дефиниција. Тако бисмо безбедност било ког субјекта или објекта могли најједноставније да дефинишемо као такво његово стање за које је карактеристично непостојање (одсуство) било какве озбиљне опасности по његово постојање (тј. живот) и деловање.

Али, у логици се изричито тврди да добра дефиниција не сме да буде негативна, односно да позитивне појмове не ваља дефинисати негативно.⁴ Како је појам безбедности изразито позитиван и афирмативан, неопходно је учинити напор у правцу његовог позитивног дефинисања. У остваривању тог напора од знатне помоћи може да нам буде подсећање на синониме за безбедност из рада о семантичким аспектима појма безбедност (сигурност, осигураност, обезбеђеност, безопасност, безбрижност, спокојност, заштићеност).⁵ Они се, углавном, односе на одређено стање за које се може рећи да га карактерише заштићеност или осигураност (обезбеђеност) постојања или опстанка одређеног субјекта или објекта.

Када се ради о живим бићима, онда је само по себи јасно да је то постојање активно, тј. да се ради о животу и активном деловању тих бића. Када је, пак, реч о тзв. мртвој природи и просторима, на први поглед се чини да се ту не може говорити о животу и било каквој активности. Али, природне науке су већ одавно утврдиле да и ствари и предмети на извештан начин „живе“, односно „раде“ и „дишу“. И за космос је, такође, утврђено да је историјска појава и да се развија, односно пулсира. Зато се може рећи да је за опстанак и живих бића и тзв. мртве природе карактеристично извесно, мање или више уочљиво, активно или пасивно деловање и функционисање. У складу са тим може се, даље, закључити да се **безбедност уопште** може дефинисати као **стање било ког субјекта или објекта који нормално и релативно неометано постоји и делује, односно функционише**. То нормално и релативно неометано постојање значи, пре свега, да га не угрожавају неке озбиљне и тешке опасности.

Како би нас даље разматрање безбедности и живог и неживог света одвело далеко од бити наше теме, ми ћемо се и овде (као и у раду о семантичким аспектима појма безбедности) свесно ограничити само на хуману сферу, тј. на појам безбедности у људском свету. Ово ограничавање дозвољава указивање на опстанак и нормално, релативно неометано деловање као основну вредност за све људе и њихове организације, институције, заједнице и системе.⁶

³ Будући да су појмови и субјекта и објекта вишезначни, напомињемо да се овом приликом под субјектом подразумевају људи-појединци и њихове групе, организације и заједнице, док се под објектом подразумевају пре свега делови тзв. мртве природе (предмети, ствари, простори и сл.).

⁴ Шешкић Б., нав. д., стр. 41-42; Petrović G. (1972) *Logika*, Školska knjiga, Zagreb, стр. 141.

⁵ Илић П., исто.

⁶ Радомир Лукић дефинише вредност на следећи начин: „вредност је идеално својство извесних објеката (предмета, радњи, садржаја свести) које им људи придају, а који се састоји у томе да их чини пожељним за људе, јер им користе за побољшање свога живота, односно уживају у њима“, *Sociološki leksikon* (1982), *Savremena administracija*, Beograd, стр. 121. По В. Димитријевићу и Р. Стојановићу, вредности су „стања или особине која људи желе, сматрају добрим, лепим или корисним...“ (Димитријевић В., Стојановић Р. (1996): *Међународни односи*, Службени лист, Београд, стр. 257).

Али, оно омогућава увођење и неких других вредности битних за појам безбедности. Уз опстанак, односно очување живота, људима је, наиме, важно да то не буде само пуко очување егзистенције, тј. животарење, већ слободан, квалитетан, достојанствен и изванредан живот. Зато се, уз оно што је већ речено о значају опстанка за појам безбедности уопште, може рећи да је безбедност у људском свету везана не само за опстанак и живот људи већ и за неке њихове друге битне вредности, као што су слобода, квалитет, достојанство, извесност и др.

Чињеница да се о безбедности говори као о нечијем стању, али и као о вредности, циљу, идеалу, осећању, особини, интересу, функцији, систему, активностима и мерама, итд., указује додатно на сложеност овог појма и на даље тешкоће у покушају његовог дефинисања. Због тога треба поновити да се овде говори, пре свега, о безбедности као стању, што не искључује накнадна разматрања безбедности као вредности, интереса, циља, функција, итд.

Даљи проблем у дефинисању безбедности представља чињеница да се о безбедности може говорити у објективном и у субјективном смислу речи. У *објективном смислу*, под безбедношћу се подразумева одређена стварно постојећа ситуација, стицај околности, тј. стање које постоји независно од људи и њихових група и заједница, за које је карактеристично оно већ поменуто нечије заштићено, слободно и нормално постојање и деловање, односно одсуство било каквог озбиљног угрожавања. (То стање, додуше, може бити и резултат одређених људских активности и мера, али се и тада посматра као нешто што објективно постоји, односно доводи до заштићености, слободе, итд.). Тако се на једном месту безбедност дефинише као „**стање** у коме је обезбеђен опстанак и деловање установа или лица од појава или радњи који тај опстанак или деловање из било којих разлога угрожавају”.⁷ На другом месту безбедност се дефинише као „**ситуација** у којој нешто или неко није изложен никаквој опасности”,⁸ а сигурност као „**стање** особе или колектива који су гарантовано заштићени од ризика сваке врсте који би их могли угрозити”.⁹ По Арнолду Волферсу (Arnold Wolfers) „безбедност је, у објективном – погледу, **одсуство претњи** усвојеним вредностима...”.¹⁰ Иако је прва дефиниција помало таутолошка, а друга и четврта су у суштини негативне, оне су овде наведене јер, упркос тим недостацима, врло добро погађају бит безбедности у објективном смислу речи.

Насупрот томе, под безбедношћу у *субјективном смислу речи* подразумевају се одређени ставови и осећања људи у погледу безбедности, као објективно постојећег стања. Тако Буркин М. (Bourquin M.) дефинише безбедност као „стање једне особе која се **осећа** заклоњена од опасности или верује да је тако”.¹¹ Волферс за безбедност у субјективном погледу каже да она „значи **одсуство страха** да ће те (тј. усвојене – прим. П. И.) вредности бити нападнуте”.¹² У вези са овим крајње субјективистичким гледиштима која се односе на појам безбедности, треба подсетити на ставове В. Димитријевића да они који гаје оваква осећања могу да буду у заблуди о својој без-

⁷ *Osnovi narodne odbrane*, Enciklopedijski leksikon „Mozaik znanja” (1969), Beograd, str. 36.

⁸ *Opšta Larousse enciklopedija* (2004): JRJ, Zemun, str. 181–182/1.

⁹ Исто, стр. 1649/3.

¹⁰ Navedeno prema: Simić D. (2002), *Nauka o bezbednosti*, Službeni list, FPN, Beograd, str. 29.

¹¹ Navedeno prema: Димитријевић В., нав. д., стр. 33.

¹² Navedeno prema. Симић Д., нав. д., стр. 29.

бедности, а да се ипак осећају безбедним, као што је, наравно, могућ и обрнут случај.¹³ Неко се може осећати небезбедним, иако је објективно заштићен, тј. није стварно угрожен, што је, скоро редовно, увод у параноју (која, пак, за оне који се брину о безбедности представља не умишљен, већ стварни безбедносни проблем).

Иако листа тешкоћа у дефинисању појма безбедности овим није закључена, у наставку ће бити речи још само о могућем разликовању безбедности у ужем и у ширем смислу речи, при чему ће предност бити дата позитивним дефиницијама.

Све што је, наиме, до сада речено, даје нам основа за закључак да се **безбедност уопште**, у хуманој и друштвено-политичкој сфери, може, у ужем смислу речи, дефинисати као **стање заштићеног, слободног, квалитетног и извесног постојања и деловања појединаца, људских група, организација, институција и заједница**. Ако бисмо то покушали да изразимо и једном негативном дефиницијом, као помоћном, онда бисмо безбедност уопште могли да одредимо као **стање које се карактерише одсуством озбиљних опасности за то постојање и деловање** (стање неугрожености). А како сва досадашња истраживања у оквирима науке о безбедности јасно сведоче да на то стање утиче право мноштво различитих чинилаца објективног и субјективног карактера, могло би да се каже да се, у ширем смислу речи, безбедност може дефинисати као **свеукупност чинилаца објективне и субјективне природе који утичу на опстанак и друге битне вредности људи и њихових група, организација, институција и заједница**.

Чини нам се да ове дефиниције безбедности уопште омогућавају кретање ка дефинисању националне и других конкретних врста и нивоа безбедности – од појединачне (индивидуалне) и друштвене (социјеталне), до међународне и глобалне.

* * * * *

Раније смо већ констатовали да на путу дефинисања националне безбедности постоје многобројни проблеми и потешкоће. Уз подсећање на цитиране тврдње српских и некадашњих југословенских аутора о томе, треба напоменути да слично мисле и многи страни аутори. Међу оним савременим, тим питањем се на почетку последње деценије 20. века посебно бавио енглески теоретичар Бери Базан (Barry Bizan), у својој књизи *Људи, државе, страх* (1991). Он је констатовао да сложеност појма безбедности одвраћа многе истраживаче од целовитог приступа појавама (националне) безбедности, усмеравајући их на истраживање неких опипљивијих димензија те појаве, као што су војска, полиција и сл. По њему, иначе, још увек нема продубљеног разумевања феномена безбедности и због неколико других разлога: 1. због неконструктивног супротстављања између присталица реалистичке и идеалистичке школе при разради концепта моћи и мира; 2. због природе стратешких студија која предмет проучавања сужава на војне видове безбедности; 3. због утицаја хладноратовског међународног безбедносног окружења на свођење концепта безбедности на концепт моћи и 4. због интереса политичких елита да појам националне безбедности не буде прецизно одређен, да би оне могле да обликују стратегију којом јачају своју моћ у држави и друштву.¹⁴

¹³ Димитријевић В., исто.

¹⁴ Симиић Д., нав.д., стр. 131.

Уважавајући аргументацију Б. Базана, сматрамо да се и у покушају дефинисања националне безбедности код нас, као и код дефинисања појма безбедности, мора поћи од термилолошких, односно семантичких проблема, који су посебно наглашени у првом, придевском, елементу ове синтагме („**национална** безбедност“).

У српској (и некадашњој југословенској) политичкој терминологији придев „националан, а, о“ скоро се искључиво везивао и још увек се везује за нацију, као специфичну друштвено-економску, политичку и културну заједницу, односно велику етничку групу која се од других таквих група разликује по многим својим карактеристикама (углавном по језику, обичајима, фолклору, психичким и духовним одликама, итд.). У складу са таквом употребом те речи, синтагма „национална безбедност“ требало би да означава безбедност одређене нације. Тако би израз „српска национална безбедност“ требало да означава безбедност српске нације, независно од тога где се њени припадници налазе, односно живе. С обзиром, пак, на чињеницу да у малој држави каква је Србија живе припадници чак 26 различитих нација, морало би да се говори о националној безбедности исто толико нација, што би неизбежно стварало велике забуне и проблеме у теоретским и другим комуникацијама. Још би компликованија ситуација по овом питању била у Русији, Индији и Кини, у којима живе на стотине различитих нација, или у тзв. имиграционим земљама какве су САД, Канада, Аустралија и др., које се не могу национално одредити.

У Западној Европи и на западу уопште под нацијом се, међутим, углавном подразумева скуп грађана неке државе, чиме се националност изједначава са држављанством. У складу с тим, у науци о међународним односима се од самих њених почетака изрази „нација“ и „народ“ веома често користе као синоними за изразе „држава“ или „земља“, па се и израз „национална безбедност“ употребљава као синоним за безбедност одређене државе.¹⁵ У „Рјечнику владе и политике“ Питера Х. Колина (Peter H. Collin) (2002: 206) именица нација („Nation“) се преводи као „земља и људи који живе у њој; нација“, а придев „национални“ („National“) као „народни, национални, државни“. Ова синонимност није спорна у национално хомогеним државама, јер се у њима националност и држављанство у потпуности или скоро у потпуности поклапају. Тако, рецимо, израз „јапанска национална безбедност“ означава, истовремено, и безбедност јапанске државе и безбедност јапанске нације. Али, како је правих национално хомогених држава веома мало, употреба синтагме „национална безбедност“ може да изазове одређене проблеме. Упркос томе што се ради о термину који није најсрећније изабран, он се ипак одомаћио и у науци о међународним односима и у наукама о безбедности, које су из ње произашле, па се и у овом раду користи као ознака за безбедност одређене државе (земље), а не нације.

О поистовећивању националне безбедности и безбедности одређене државе речито сведоче и многобројне дефиниције националне безбедности, о којима ће нешто касније бити речи.

Иако многи аутори тврде да је израз „национална безбедност“ први употребио познати амерички новинар Волтер Липман (Walter Lippman) 1943,¹⁶ треба подсети-

¹⁵ Димитријевић В., нав. д., стр. 19-20; Димитријевић В., Стојановић Р. (1996), нав. д., стр. 105–106, 259.

¹⁶ В.: Masleša R. (2001) *Теорије и системи сигурности*, Magistrat, Sarajevo, стр. 38.; Tatalović S., нав. д., стр. 143; Стајић Љ., Гафиновић Р. (2007) *Увод у студије безбедности*, Драслар партнер, Београд., стр. 41. итд.

ти на чињеницу да је он коришћен и пре Другог светског рата у Европи, прецизније у Француској и у Краљевини Југославији. Једна од дирекција Министарства унутрашњих дела Краљевине Југославије, од 1940. носила је, наиме, назив „Дирекција националне безбедности“, по угледу на сличну дирекцију у тадашњем (и послератном) Министарству унутрашњих послова Француске.

Додатни термилошки проблем у дефинисању националне безбедности представља чињеница да се за безбедност одређене државе често користи термин државна безбедност, односно да се та два израза поистовећују. Оваква пракса била је нарочито присутна у време хладног рата, будући да се национална безбедност схватала пре свега као безбедност државе од војних и субверзивних подухвата, ма од куда они долазили. Безбедност једне државе тада се, углавном, сводила на обезбеђење суверенитета и територијалне целокупности, с једне стране, и на безбедност унутрашњег правно-политичког поретка, с друге. Како се, због тога, безбедност државе често поистовећивала са безбедношћу одређеног режима на власти, употреба израза државна безбедност као синонима за националну безбедност показала се као врло проблематична. Она је, наиме, доводила саговорнике у ситуацију да, како то примећује В. Димитријевић, никада нису били сигурни у то на чију се безбедност конкретно мисли – да ли само на безбедност државе као установе у ужем смислу речи, на безбедност одређене нације, на политичку заједницу свих држављана или на све грађане једне државе, независно од њихове етничке, верске, социјеталне и идеолошке припадности.

Ако је таква, синонимна употреба ова два израза до скоро и била лако разумљива, данас се, после свих дешавања у последње три деценије, она више не може разумети и правдати. Државна безбедност се, наиме, данас третира само као један од саставних елемената (односно компоненти) националне безбедности, као сложеног појма у савременим политичким и правним наукама.

Иначе, као што је то био случај са дефинисањем појма безбедности уопште, тако се и појам националне безбедности може дефинисати у објективном и у субјективном смислу речи. Пошто је број субјективистичких дефиниција националне безбедности веома мали, најпре ћемо почети од њих, па ћемо се, после тога, детаљније задржати на дефиницијама у објективном смислу речи.

Притом треба поћи од раније цитиране дефиниције безбедности уопште А. Волферса, јер је она и дата у функцији дефинисања националне безбедности. Тако бисмо, с пуно основа, могли да кажемо да је национална безбедност у објективном погледу стварно „одсуство претњи усвојеним вредностима“ једне државе, а у субјективном погледу „одсуство страха да ће те вредности бити нападнуте“.

За разлику од Волферса, који с разлогом указује на потребу сагледавања и дефинисања националне безбедности и са објективног и са субјективног становишта, Гарнет Џ. (Garnett J.) тврди да „национална безбедност није објективна чињеница, него **субјективно осећање**, осећање поуздања“ (feeling of confidence).¹⁷ Већ помињани М. Буркин одређује националну безбедност као „**одсутност** било каква **страха** од напада, угрожавања интереса или пријетње друге државе или других држава“.¹⁸ Нешто дужу и аргументованију дефиницију националне безбедности, али, такође, субјективистичку,

¹⁷ Наведено према: Димитријевић В., нав. д., стр. 33.

¹⁸ Наведено према: Vukadinović R. (2004): *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura, Zagreb, str. 155.

дају Чарлс Кегли (Kegley, Charles W.) и Јуџин Виткоф (Wittkopf, Eugene R.) (2006: 373). По њима је национална безбедност „психолошка ослобођеност једне земље од страха да ће држава бити неспособна да се одупре претњама које се односе на њен опстанак и националне вредности, а које потичу из иностранства или из саме земље“.

Огроман број дефиниција националне безбедности у објективном смислу речи могуће је класификовати на различите начине. Тако Савић А. говори о ужем и ширем одређењу националне безбедности. „Ужа своде националну безбедност на средишњу категорију традиционално схваћеног појма националног интереса, односно на спољну безбедност државе“, а шира „... уводе и неке друге елементе као што су одсуство претњи, политичке, економске и социјалне вредности квалитета живота као и појединце, друштвене групе и друштво у смислу објеката које треба штитити од спољних претњи.“ У наставку овог класификовања, Савић (2007: 52–53) цитира и парафразира један број дефиниција националне безбедности које сврстава у шира одређења (дефиниције Ч. Кеглија и Ј. Виткофа, Б. Базана, Е. Хеведија, А. Гризолда, Р. Маслеше и др.). Мијалковић С. (2009: 182–185) дели све дефиниције националне безбедности на традиционална одређења, на савремена проширена схватања и на „одређења која се по стилу разликују од претходних“. У прву групу он сврстава дефиниције Б. Јаворовића, Н. Ђорђевића, М. Буркина, Бенковица и Бекета, С. Таталовића, Е. Хеведија и М. Милошевића, у другу дефиниције А. Анжића, А. Гризолда, Р. Вукадиновића, С. Таталовића (опет), С. Ковачевића и С. Милетића, а у трећу дефиниције В. Липмана, Б. Базана, Ч. Кеглија и Ј. Виткофа, А. Савића и С. Петровића.

Ми сматрамо да би се дефиниције националне безбедности, уз наведене начине, могле класификовати и на следеће начине: а) с обзиром на то да ли националну безбедност сагледавају у објективном или у субјективном смислу речи, тј. на објективистичке и субјективистичке; б) с обзиром на време настанка, на старе (традиционалне) и нове (модерне); в) с обзиром на порекло њихових аутора, на домаће и стране и г) с обзиром на то како претежно одређују националну безбедност – као стање, активност, способност, заштићеност, итд. Пошто је о првој класификацији већ било речи, одмах прелазимо на другу.

Најпре ћемо дати преглед дефиниција из српске литературе.

Иако у *Малој политичкој енциклопедији* (1966: 96) нема одреднице „национална безбедност“ она је, ипак, садржана у одредници „безбедност“ на следећи начин: „Безбедност у најширем правно-политичком смислу обухвата **мере и активности** (подв. П. И.) чувања и заштите од угрожавања независности и интегритета једне земље (државе, нације) и унутрашњег уставног и правног поретка“. Иста дефиниција наша се и у *Политичкој енциклопедији* (1975: 79).

Ни у *Војном лексикону* (1981: 56) нема одреднице „национална безбедност“, али се и тамо о њој говори у оквиру одреднице „безбедност“: „у односу на суштину и стварно значење Б. (езбедност) се може дефинисати као стање, организација и функција. Б. као **стање** представља заштићеност неког добра, вредности, тековине друштва. У политичко-безбедносном смислу обухвата целокупну **заштићеност државе** од свих видова субверзивне делатности спољног и унутрашњег непријатеља и других штетних делатности и утицаја...“.

Први теоретичар који се бавио дефинисањем националне безбедности у Србији био је В. Димитријевић (1973: 19). Он је на једном месту констатовао да се „национална безбедност... раније често означавала као „спољна безбедност државе“. На

другом месту он (1986: 259) наглашава да у покушају да се дође до једне општеу- својене дефиниције националне безбедности „треба, пре свега, установити да она мора имати два елемента. Један је вредносни а други је сазнајни (когнитивни). Треба, дакле, знати о којим се вредностима ради и шта представља опасност за њих“. Упркос овим напоменама и детаљним разматрањима оба наведена еlemen- та, овај аутор, међутим, није дао своју дефиницију националне безбедности.

Први аутор који је код нас то и учинио био је, према нашим увидима, Ненад Ђорђе- вић (1985: 29). Он пише: „Под националном безбедношћу подразумевамо **заштиту и омогућавање несметаног функционисања основних вредности датог друштва**: по- стојећих производних снага и односа и њима одговарајуће друштвене надградње; тери- торијалног интегритета и суверенитета. Национална безбедност има свој међународни и унутрашњи вид. Унутрашња безбедност означава несметано функционисање дру- штвено-економског и политичког система и очување јавног реда и мира. Међународни појам безбедности подразумева заштиту територијалног интегритета и суверенитета“.

Деценију после Ђорђевића једну дефиницију националне безбедности понудио је и Сретен Ковачевић (1996: 96), али је под њом подразумевао безбедност нације као друштвене групе, а не државе. Тако он каже да је национална безбедност „**ста- ње** у коме не постоји угрожавање основних вредности на којима се заснива опста- нак, развој и просперитет **одређене националне заједнице**, као и права нацио- налних мањина и етничких скупина које уживају у одређеној држави, призната по међународним критеријумима и нормама“.

Недуго за њим, Слободан Милетић (1997: 13), говорећи о безбедности државе, пише да је безбедност „правно уређиваним и обезбеђиваним друштвеним односима, успоста- вљено, одржавано и унапређивано **стање у држави**, које омогућава ефективну заштите- ност државе и грађана који у њој живе од свих (спољних и унутрашњих) противправних аката (активности) којима се угрожава уставни поредак, суверенитет, независност и тери- торијална целокупност државе, рад државних органа, обављање привредних и друштвених делатности и остваривање слобода, права и дужности човека и грађанина“.

У првом уџбенику националне безбедности објављеном у Србији, Андреја Са- вић (2007: 59) каже: „... сматрамо да би се национална безбедност могла дефини- сати као **унутрашња и спољна безбедност** у односу на безбедносне изазове, ри- зике и претње, с једне стране, и активности специјализованих институција и систе- ма националне безбедности у остваривању државне самобитности и заштите ви- талних интереса, уз поштовање владавине права, с друге стране.“

Љубомир Стајић и Радослав Гађиновић (2007: 44) сматрају да „под национал- ном безбедношћу можемо подразумевати **способност државе** да самостално или у сарадњи са другим државама или организацијама заштити виталне вредности и интересе друштва од спољних и унутрашњих облика угрожавања, и да тиме обез- беди опште услове за несметани политички, економски, социјални и културни раз- вој друштва и благостање својих грађана“.

У *Појмовнику безбедносне културе* (2009: 80), Светлана Станаревић дефинише на- ционалну безбедност као „**способност државе (нације)** да опстане тако што ће зашти- тити свој територијални интегритет и суверенитет, остварити политичку самосталност и, уз помоћ државних атрибута, заштитити своје унутрашње вредности од свих облика угрожавања, без обзира на то да ли долазе споља или се налазе унутар државе.“ У на-

ставку она каже: „Национална безбедност се доводи у везу или се поистовећује са државном безбедношћу... Истовремено, она се користи и за то да означи настојања једне нације да организовано оствари и заштити виталне националне интересе.“

Пишући о појму државне безбедности, Иван Димитријевић, у истом *Појмовнику* (2009: 35), тврди да он „подразумева заштиту институција државе и носилаца власти“ и да се често поистовећује са појмом националне безбедности. Затим наставља: „Међутим, национална безбедност обухвата и питање опстанка државе, територијалног интегритета, политичке самосталности, квалитета живота и друго. Према појединим тумачењима, државна безбедност је унутрашња, а национална безбедност је спољашња безбедност државе“.

Саша Мијалковић (2009: 181) сматра да је национална безбедност „**стање** несметаног остваривања, развоја, уживања и оптималне заштићености националних и државних вредности и интереса које се достиже, одржава и унапређује функцијом безбедности грађана, националног система безбедности и наднационалним безбедносним механизмима, као и **одсуство** (појединачног, групног и колективног) **страха** од њиховог угрожавања, те колективни осећај спокојства, извесност и контрола над развојем будућих појава и догађаја од значаја за живот друштва и државе“.

Шта се може рећи о наведеним дефиницијама националне безбедности? Све оне заједно, а неке од њих и појединачно, садрже пуно елемената корисних за формулисање једне релативно прихватљиве, односно употребљиве дефиниције националне безбедности. У свима се, мање-више успешно, одређују референтни објекти безбедности и вредности које се штите, а има покушаја да се одреде и референтни субјекти безбедности, као и фактори и субјекти угрожавања. Али, истовремено, све оне имају одређене мане, на које је потребно указати. Тако се, рецимо, у поменутиим енциклопедијама и лексиконима уопште и не помиње израз „национална безбедност“. Дефиниција Н. Ђорђевића је преширока. Уз то, у њој се мешају појмови друштва и државе, као референтних објеката безбедности. Дефиниција А. Савића је кружна, таутолошка и недовољно јасна, јер се дефиниендум (национална безбедност) дефинише недовољно јасним и таутолошким дефиниенсом (унутрашња и спољна безбедност), чиме се дефиниција враћа на почетак. С друге стране, из ове дефиниције се не види јасно референтни објект националне безбедности, као ни то да ли се она схвата као стање, као способност или активност. Дефиниција С. Милетића, иако веома добра, пренаглашава правни аспект националне безбедности. По Стајићу и Гађиновићу референтни објект националне безбедности су држава и грађани, а по С. Станаревић држава и нација. Најкомплетнија и најамбициознија је дефиниција С. Мијалковића, али је, зато, и шира него што је неопходно. Уз то, она садржи елементе непотребног компромиса између националних и државних вредности и интереса.

Упоредна анализа многобројних дефиниција националне безбедности које дају инострани аутори указује на то да се оне разликују по скоро свим до сада помињаним критеријумима (објективистичке и субјективистичке, традиционалне и савремене, уже и шире), али да се као посебан критеријум разликовања може узети и то како се у њима национална безбедност превасходно дефинише: као способност државе, или као њена активност, као стање у којем се налази, као физички опстанак државе, или као нешто различито од свега тога.

Тако је већ помињани Волтер Липман дефинисао националну безбедност на следећи начин: „Једна нација је безбедна све док не мора да жртвује суштинске вредно-

сти уколико жели да избегне рат, а ако је нападнута **способна** је да их одбрани победом у једном таквом сукобу¹⁹. Нешто краће, али врло сличне дефиниције националне безбедности, у традиционалном духу, дају и М. Берковиц (Berkowitz M.) и Г. Бек (Beck G.) који одређује националну безбедност као „**способност** државе (нације) да своје унутрашње вредности заштити од спољних опасности“,²⁰ као и Ђакомо Лучијани (Luciani, Giacomo): „Национална безбедност је... способност државе да се одупре спољној агресији“.²¹ Пенелопа Харцланд-Тунберг (Hartzland-Thunberg, Penelope) одређује националну безбедност као „**способност** једне нације да успешно следи своје националне интересе... на било ком месту у свету“,²² а по Чарлсу Мајеру (Maier, Charles), национална безбедност је „способност за контролисање оних домаћих и страних услова за које јавно мњење дате заједнице верује да су неопходни за уживање свог самоопредељења или самосталности, просперитета и благодња“.²³

У другој групи аутора налази се Емин Хеведи (Hewedy, Amin), који одређује националну безбедност као „**делатност** националних држава којом оне, у складу са својим друштвеним могућностима, у садашњости и будућности, узимајући у обзир глобалне промене и развој, штите властити идентитет, опстанак и интересе“.²⁴ По Мајклу Лоуву (Louw, Michael H. N.), национална безбедност „укључује традиционалну политику одбране и, такође, невојне **акције** државе у циљу заштите својих укупних потенцијала да би опстала као политички ентитет у очувању утицаја на друштвени поредак и бринула се за своје унутрашње и међународне циљеве“.²⁵ Френк Трегер (Trager, Frank N.) и Ф. Симони (Simonie, F. N.) тврде да национална безбедност „подразумева онај **део политике владе** чији су циљеви стварање повољних националних и међународних политичких услова за заштиту или побољшање виталних националних вредности насупрот актуелним или потенцијалним противницима“.²⁶

У трећој групи теоретичара налазе се, углавном, аутори из суседне Хрватске. Тако Владимир Иблер (1982: 273) сигурност државе дефинише као „зброј фактичких околности и прилика, опће **стање** у којем се држава налази, а које јој пружа и зајемчује сигурност од вањских опасности што би могле угрозити њене животне интересе, њену територијалну цјеловитост и – у крајњем случају – сам њен опстанак.“ Синиша Таталовић и Мирко Биланџић (2005: 32) на једном месту праве неку врсту компромиса између аутора из друге и треће групе, закључивши да „... национална сигурност подразумијева, с једне стране, **стање** сигурности националне државе те свјесно и организирано **дјеловање** државе и друштва усмјерено у циљу осигурања опстанка, развоја и егзистенције појединца,

¹⁹ Наведено према: Симић Д., навед. д., стр. 30.

²⁰ Наведено према: Димитријевић В., нав. д., стр. 20. Интересантно је да наведене ауторе Р. Маслеша (2001: 37/1), у својим *Теоријама и системима сигурности*, наводи као Бенковиц и Бекет (Benkowitz i Becket), а то за њим понављају и Р. Гађиновић, у раду »Класификација безбедности“, *НБП*, 2/07, стр. 11. и С. Мијалковић (2009/182).

²¹ Наведено према: Бајагић М. (2007): *Основи безбедности*, КПА, Београд, стр. 29.

²² Исто.

²³ В. Prabhakaran Paleri (2008), *National Security: Imperative and Challenges*, That McGraw – Hill Publishing Company Limited, New Delhi, str. 46.

²⁴ Наведено према: Симић Д., нав. д., стр. 30.

²⁵ Наведено према: Бајагић М., нав. д., стр. 29.

²⁶ Исто.

друштва и државе, односно њиховог осигурања од свих извора угрожавања у савременом свијету.“ Таталовић (2005: 146) понавља ту тврдњу и на једном другом месту. У хрватској верзији популарне *Википедије*, за националну сигурност се каже да је то „појам који се може дефинирати као **стање заштићености** темељних вриједности друштва и на њима заснованих институција, заштита виталних националних интереса, интегритет државног подручја и њезиних институција, односно најопћенитије као сигурност политичког народа“.²⁷ Уз поменуте дефиниције, треба напоменути и то да се у једном документу Организације Уједињених нација из 1986, (национална) безбедност дефинише као „**стање** у коме државе сматрају да нема опасности од војног напада, политичког притиска или економске присиле, тако да могу слободно да се развијају и напредују“.²⁸

Уз ауторе из три поменуте групе има и оних који одређује националну безбедност преваходно као физички опстанак државе. Тако Радован Вукадиновић (2006: 187), пишући о комплексности појма националне безбедности, каже: „У првом реду сигурност подразумемијева **физички опстанак** једне државе и њезиног становништва, заједно са основним атрибутима независности и сталним материјалним просперитетом држава.“ Скоро исто пише и Рамо Маслеша (2001: 38): „Национална сигурност преваходно подразумемијева **физички опстанак** државе кроз заштиту територијалног интегритета и суверенитета, политичку самосталност са свим државним атрибутима на заштити основних људских права и слобода и других вриједности грађана, те осталих вриједности друштва пред вањским и унутрашњим угрожавањем.“ У ову групу дефиниција могла би се уврстити и она позната лапидарна (али не баш много јасна) дефиниција Џорџа Кенана (Кенан Георг) да је национална безбедност „физичка нетакнутост националног живота“.²⁹

На крају треба нагласити да има много дефиниција које је врло тешко било како класификовати због тога што њихови аутори одређују националну безбедност на посебан, себи својствен начин. Тако, рецимо, Божићар Јаворовић тврди да „национална сигурност подразумемијева **унутарњу и вањску сигурност државе**, у односу на вањске и унутарње опасности и угрожености. Ради се о глобалној сигурности која осигурава опстанак и нормално дјеловање државе са свим елементима њене независности, слободе и територијалне цјеловитости, те уставног поретка (укључујући све могућности његове демократске промјене и развоја“.³⁰ Анџић дефинише националну безбедност као „**одлику самосталне и суверене државе** која предузима одговорност за властиту сигурност, одговорност за глобалну сигурност, као и за сигурност свог народа, а састоји се од: сигурности националног окружења, заштите живота људи, заштите личног и другог интереса, заштите човјекових права и слобода одбране и успоставе националне сигурности и уређења темељних функција друштва и сигурности околине“.³¹ Гризолд Антон каже: „Националну безбедност најопштије одређујемо као **безбедност политичког народа**; њен садржај обухвата: безбедност националне територије (укључујући ваздушни простор и територијалне воде), заштиту живота људи и њиховог власништва, очување и одржање националне суверености и остава-

²⁷ W http://hr.wikipedia.org/wiki/Nacionalna_sigurnost, приступљено 17. 2. 2012.

²⁸ Наведено према: Стајић Љ., навед. д. стр. 26.

²⁹ Наведено према: Димитријевић В., нав. д., стр. 20.

³⁰ Наведено према: Маслеша Р., нав. д., стр. 37.

³¹ Исто.

ривање основних функција друштва (социјално-економске, друштвено-политичке, културне, еколошке, привредне и друге“.³² У сарајевском *Лексикону сигурности* (2001: 348–349) пише: „У политичком смислу сигурност подразумева **степен заштите државе** од угрожавања изнутра и извана (унутарња и вањска сигурност)“.

Међу дефиницијама које је у свом делу „Људи, држава и страх“ анализирао Б. Базан, налазе се и две дефиниције које у средишту пажње имају квалитет живота људи, као вредност која се штити. У првој, коју је дао Национални колеџ одбране (National Defence College) каже се: „Национална безбедност подразумева очување угодног живота људи подударног са потребама и легалним намерама других. Она укључује слободу од оружаных напада и притисака, слободу од унутрашњих субверзија и слободу од ерозије политичких, економских и социјалних вредности које представљају суштину квалитета живота“.³³ По дефиницији Ричарда Улмана (Richard Ullman) „претње националној безбедности су извесне акције или последице неких догађаја које (1) драстично прете да у релативно кратком времену деградирају квалитет живота становника једне државе, или (2) значајно прете да ограниче домет расположивих политичких аранжмана владе државе или приватних, невладиних ентитета (појединаца, група, удружења) унутар те државе“.³⁴

Уз све до сада наведене дефиниције националне безбедности, треба поменути још неколико других. Тако је по Јану Беламију (Bellamy, Ian) „сигурност као таква... релативна слобода од рата, здружена с релативно високим очекивањима да пораз неће бити последица ниједног рата који би се могао догодити“.³⁵ По Мухамеду Ејубу (Ayoub, Mohammed) „сигурност-несигурност се дефинира у односу на рањивости – **унутарње и вањске** – које пријете или су у могућности срушити или ослабити државне структуре, и територијалне и институционалне, и владајуће режиме“ (наглашено у оригиналу),³⁶ док по Едварду Коложеју (Kolodziej, Edward) „сигурност ... подразумева и средства присиле за обуздавање агресора и све начине уверавања, потпомогнуте изгледима за постизање узајамних користи у сврху преобразбе сукоба у сурадњу“.³⁷

У класификацији дефиниција националне безбедности наведене су све значајније дефиниције српских аутора и аутора из држава које су настале на територији бивше Југославије, као и најпознатије дефиниције иностраних аутора. Упоредивање домаћих и страних дефиниција указује на многе сличности, али и на разлике међу њима. Иако се аутори из иностранства много дуже баве проблематиком националне безбедности, ни код њих, као ни код домаћих аутора, нема сагласности око неке општеприхваћене дефиниције. И многе дефиниције страних аутора имају сличне недостатке као и дефиниције наших аутора. У неким од њих, иако су веома познате, не води се нимало рачуна о неким општеприхваћеним логичким правилима дефинисања (адекватност, акуратност, нециркуларност, јасноћа, итд.). Таква је, на пример, помнута Кенанова дефиниција, а уз њу и дефиниције Џ. Гарнета, Б. Јаворовића и неке друге. Многе од њих су таутолошке и циркуларне до неразумљивости.

³² Наведено према: Симић Д., нав. д., стр. 30–31.

³³ Наведено према: Бајагић М., нав. д., стр. 30.

³⁴ Исто.

³⁵ Наведено према: Collins Alan (2010) *Suvremene sigurnosne studije*, Politička kultura, Zagreb, str. 17.

³⁶ Исто.

³⁷ Исто.

Међутим, без обзира на сву разноликост наведених дефиниција националне безбедности, може се констатовати да највећи број аутора националну безбедност одређује као одређено **стање државе** (С. Ковачевић, С. Мијалковић, С. Милетић, В. Иблер, С. Таталовић, М. Биланцић, *Војни лексикон*, *Википедија*, ОУН). Уз то изричито апострофирање безбедности као стања, евидентно је да и многи аутори који националну безбедност одређују на другачији начин, пре свега као активност и способност, имају на уму, у крајњој линији, такође одређено стање државе, односно његово достизање и очување, као основни циљ наведених активности, односно смисао наведених способности. Тако је, рецимо, Хеведијево одређење националне безбедности као „делатности националних држава којом оне... штите властити идентитет, опстанак и интересе“ очигледно усмерено на постизање таквог (пожељног) стања у којем су наведене вредности држава заштићене. Слично се може констатовати и за схватање Мајкла Лоува, односно за крајњи смисао „традиционалне политике одбране и ... невојне акције државе“, као и за смисао Лучијанијеве и Берковиц/Бекове „способности државе да се одупре спољној агресији,“ итд. Из ове констатације може се закључити да је дефинисање националне безбедности, као одређеног стања у којем се налази једна држава, од кључне важности за успешно дефинисање овог несумњиво сложеног појма.

Свакако, било би веома корисно када би дефиниција националне безбедности могла да садржи одговоре на неколико важних питања: пре свега на питање ко је објекат заштите (тзв. референтни објекат безбедности), односно које се његове вредности штите; а затим на питања ко или шта угрожава те вредности, ко је задужен (одговоран) за безбедност (тзв. референтни субјекат безбедности) и, на крају, како се, тј. којим методима и средствима достиже и чува безбедност? Дефиниције наведене у овом раду показују, међутим, да су ретки аутори који су покушали да изведе такву дефиницију, јер је, само по себи, јасно да би она морала да буде врло широка и недовољно конзистентна, односно рогобатна. Због тога се већина аутора са разлогом опредељује пре свега за прецизирање референтног објекта безбедности и за навођење његових најбитнијих вредности које се штите.

Када је у питање одређивање референтног објекта безбедности, огромна већина наведених аутора се, изричито или прећутно, опредељује за државу, као политичку заједницу која је субјекат међународног јавног права и међународних односа. Неки аутори, међутим, уз државу наводе и нацију (С. Станаревић, С. Мијалковић), друштво (Н. Ђорђевић) и режим (М. Ејуб) или само нацију (С. Ковачевић), друштво (Стајић Љ./ Гађиновић Р.) и политички народ (А. Гризолд).

Што се тиче вредности које се штите, старије дефиниције углавном истичу опстанак државе и класичне атрибуте државности – сувереност (независност) и територијалну целокупност и, евентуално, квалитет живота. Новије дефиниције, тј. дефиниције објављене после краја хладног рата, скоро редовно усвајају сугестију

Б. Базана из 1991. да се при дефинисању националне безбедности морају имати на уму не само војна, него и политичка, економска, социјална и еколошка област људског деловања.³⁸ Тако, као што је већ наведено, А. Гризолд сматра да садржај безбедности политичког народа обухвата: „безбедност националне територије..., заштиту живота људи и њихова власништва, очување и одржање националне суверености и остваривање основних функција друштва (социјално-економске, друштвено-политичке, културне, еко-

³⁸ Наведено према: Таталовић С., нав. д., стр. 145–146. Базан је, том приликом, цитирао дефиниције М. Лоува, Ђ. Лучијанија, П. Хартланд-Тунберг, Ф. Трегера и Ф. Симони, Р. Улмана и Националног колеџа безбедности.

лошке, привредне и друге)“. По С. Таталовићу и М. Биланџићу, „национална сигурност треба осигурати (!) стање у којем ће бити осигурана (сиц!) слобода државе и друштва, територијални интегритет и суверенитет државе у оквирима међународно прихваћених аранжмана, људске слободе и права грађана, политичка и социјална стабилност друштва и државе, стабилан економски развој и функционирање правне државе, стабилан јавни поредак и особна сигурност грађана те здрави и стабилни еколошки увјети.“

Уз одређивање према референтном објекту безбедности и вредностима које се штите, један број аутора указује и на референтне субјекте националне безбедности. Тако Анжић, Берковиц и Бек, Лоув, Лучијани, Стајић и Гађиновић, Станаревећ, Трегер и Симои и Хеведи изричито наводе државу као референтног субјекта који је одговоран за националну безбедност. Анжић је, уз то, сматра и референтним субјектом и глобалне безбедности. Из дефиниција неких аутора (Белами, Савић, Хартланд-Тунберг) индиректно се може извући закључак да и они виде државу као референтног субјекта националне безбедности. Стајић и Гађиновић сматрају да држава „самостално или у сарадњи са другим државама или организацијама“ штити виталне вредности и интересе друштва, док Мијалковић, поред државе, референтним субјектима националне безбедности сматра и (њене) грађане и наднационалне безбедносне механизме.

У својим дефиницијама националне безбедности један број аутора помиње и одређене субјекте и факторе угрожавања националне безбедности. Другу државу или државе као субјекте угрожавања нечије националне безбедности изричито помиње само М. Буркин, али се она индиректно подразумева и у свим оним дефиницијама у којима се говори о спољним претњама и опасностима, тј. опасностима за националну безбедност од противника и непријатеља изван граница одређене државе (земље). Када су, пак, у питању фактори угрожавања националне безбедности, најчешће се помињу спољни фактори – рат (Липман, Белами) и војни напад, тј. оружана агресија (Лучијани, Коложиеј), а затим, сасвим уопштено, спољне претње и опасности (Берковиц и Бек, Иблер, Истон), угрожавање независности и интегритета и уставног и правног поретка (*Политичка енциклопедија*), субверзивне активности спољних и унутрашњих непријатеља (*Војни лексикон*) и, најуопштеније – унутрашње и спољне претње, односно угрожавање изнутра и споља (Ејуб, Јаворовић, Кегли и Виткоф, Стајић и Гађиновић и *Лексикон сигурности*).

* * * * *

Имајући у виду све што је речено, национална безбедност може се дефинисати, у ужем и ширем смислу.

Под националном безбедношћу у ужем смислу речи подразумева се **стање заштићеног, слободног, стабилног и извесног постојања, функционисања и развоја једне државе (земље)**. Ако се и овде послужимо и једном негативном дефиницијом, могли бисмо да кажемо да се под националном безбедношћу, у ужем смислу речи, подразумева **стање у којем нема озбиљних претњи и опасности за опстанак једне државе, за њену независност, територијалну целокупност и уставно-правни поредак, као и за живот, права и слободе њених грађана и здраву животну средину** (стање неуgroжености или безопасности).

С обзиром, пак, на неспорну чињеницу да на то изузетно важно и пожељно стање утиче читаво мноштво различитих чинилаца и околности објективне и субјективне природе, национална безбедност у ширем смислу речи може се дефинисати као **свеукупност објективних и субјективних чинилаца и околности** (чињеница, односа, проце-

са, организација, институција и активности) **од којих зависи опстанак, функционисање, развој и друге битне вредности једне државе** (њена независност, територијална целокупност, уставно-правни поредак, живот, права и слободе њених грађана и здрава животна средина). Иако многи од тих чинилаца и околности могу да делују на националну безбедност и позитивно и негативно, овде се мисли, пре свега, на оне који делују позитивно, односно на оне који доприносе достизању и очувању безбедности. Они чиниоци и околности који доводе до угрожавања опстанка и функционисања државе могу се укључити у дефиницију небезбедности, као супротности безбедности.

Литература

1. Бајагић М.: *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.
2. Beridan I., Tomić I., Kreso M.: *Leksikon sigurnosti*, Sarajevo, 2001.
3. Vukadinović R.: *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura, Zagreb, 2006.
4. Dimitrijević V.: *Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima*, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd, 1973.
5. Димитријевић В., Стојановић П.: *Међународни односи*, Службени гласник, Београд, 1996.
6. Ђорђевић Н.: *Bezbednost i Jugoslavija*, Jugoart, Zagreb, 1985.
7. Ibler V.: *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb, 1982.
8. Keqli Č. V., Vitkof J. R.: *Svetska politika – trend i transformacija*, Centar za studije jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija MSP SCG, Beograd, 2006.
9. Collins A.: *Suvremene sigurnosne studije*, Politička kultura, Zagreb, 2010.
10. Ковачевић С.: *Основи безбедности и одбране*, ВШУП, Земун, 1996.
11. Masleša R.: *Teorije i sistemi sigurnosti*, Magistrat, Sarajevo, 2001.
12. Мијалковић С.: *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009.
13. Милетић С.: *Полицијско право*, Полицијска академија, Београд, 1997.
14. *Opšta Larousse enciklopedija*, 1–3 JRJ, Zemun, 2004.
15. *Osnovi narodne odbrane* (1969) Enciklopedijski leksikon „Mozaik znanja“, Beograd;
16. Paleri P.: *National Security: Imperative and Challenges*, That McGraw – Hill Publishing Company Limited, New Delhy, 2008.
17. *Појмовник безбедносне културе* Центар за цивилно-војне односе, Београд;
18. Petrović G.: *Logika*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
19. Савић А.: *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.
20. Simić D.: *Nauka o bezbednosti*, Službeni list, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002.
21. *Sociološki leksikon* Savremena administracija, Beograd, 1982.
22. Стајић Љ.: *Основи безбедности*, Полицијска академија, Београд, 2004.
23. Стајић Љ., Гађиновић П.: *Увод у студије безбедности*, Београд, 2007.
24. Šešić B.: *Osnovi metodologije društvenih nauka*, Naučna knjiga, Beograd, 1973.
25. Tatalović S.: *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb, 2006.
26. Tatalović S., Bilandžić M.: *Osnove nacionalne sigurnosti*, MUP Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 2006.